GIYBET

GIYBET

Gıybetin büyük günahlardan olduğunda hiçbir şüphe yoktur; muhtelif hadislerde bu günahı yapanlara azap vaadi verilmiştir. Ve birçok hadis ve ayetlerdeki açıklamalardan bu günahın ne kadar kötü bir günah olduğu ortaya çıkmaktadır. Biz Kur'an ve hadis-i şeriflerden istifade ederek bu konuyu şu başlıklar altında işlemeye çalışacağız:

1- Gıybetin önemi ve ne kadar büyük günah olduğu,

3- Gıybetin çeşitli türleri,

4- Gıybete yol açan sebepler,

5- Gıybet edenlerin karşısındaki vazifemiz

6- Gıybetin tövbesi ve kefareti,

7- Gıybetin caiz olduğu yerler.

1- Gıybetin Önemi ve Büyüklüğü:

Allah-u Teala Nur suresinin 19. Ayetinde şöyle buyuruyor: "İman edenler içinde çirkin utanmazlıkların yaygınlaşmasından hoşlananlara dünyada da ahirette de azap vardır."

Bu ayetin tefsirinde İmam Sadık (a.s) şöyle buyuruyor: "Bir mu'min için kulaklarının duyduğunu, gözlerinin gördüğünü başkalarına söyleyen kişi, Allah-u Teala haklarında şöyle buyurduğu kimselerdendir: "İman edenler içinde çirkin utanmazlıkların yaygınlaşmasından hoşlananlara dünyada da ahirette de azap vardır."

Görüldüğü gibi bir mu'minin kötülüklerinin yayılmasından hoşlanan, yani buna vesile olan veya vesile olan kimselerden hoşlanan adamlara Allah azap vaadi vermiştir. İşte gıybet de bunlardan birisidir.

Yine Hak Teala Hucurat suresinin 12. Ayetinde şöyle buyuruyor: "Ey İman edenler bazınız bazınızın arkasından çekiştirmesin, gıybet etmesin; sizden biriniz ölmüş kardeşinin etini yemeyi sever mi? İşte bundan iğrendiniz. O halde Allah'tan korkun..."

Bu ayeti kerimede Allah-u Teala bir mu'minin arkasından gıybet etmeyi onun ölü olduğu halde etini yemesine benzetmektedir.

Resul-i Ekrem (s.a.a)'den nakledildiğine göre o hazret şöyle buyuruyor: "Miraç gecesinde bir gurubu cehennem ateşinde mundar ve leş yedikleri halde gördüm. Cebrail'e "Bunlar kimlerdir?" diye sordum; o da "Bunlar dünyada halkın etini yiyen, yani gıybet eden kimselerdir." diye cevap verdi."

(Müstedrek-ül Vesail, Hac Kitabı, bab: 132)

Evet insanların dünyada yaptıkları ameller kıyamet günü karşılarına çıkacak ve ona uygun bir şekilde cezalandırılacaklardır.

Kur'an-ı Kerim'in bu benzetmelerinde bazı nükteler vardır ki onlara da değinmekte fayda vardır. Bir ölü kendisini savunamadığı gibi gıybet edilen kimsede hazır bulunamadığı için kendisini savunamayıp mağdur durumda kalıyor. Ölü birisinin eti kesildiğinde yeri dolduramadığı gibi gıybet edilen kişinin kaybolan haysiyet ve şerefinin yerinin dolması da gayri mümkün veya çok zordur. Bir mundarın eti kesilip organları söküldüğünde, kokusu etrafı sardığı gibi gıybet vesilesiyle de kötülükler, düşmanlıklar, kinler ve günahlar her tarafa yayılır ve kimsede huzur kalmaz; kimsede samimiyet kalmaz. Mundar ve leş eti insanları hastalandırabildiği gibi gıybet de insanın ruhunda ve toplumda nice rahatsızlıklar ve hastalıklar meydana getirir.

Muhtelif senetlerle sevgili Peygamber'imizden (s.a.a) şöyle rivayet edilmiştir: "Gıybet, zinadan daha şiddetlidir. Nasıl olur diye sorulduğunda şöyle buyurdu: "Zira adam zina ederse, sonra da tövbe ederse, Allah onu affeder. Ama gıybet eden kimse, gıybet edilen kimse tarafından affedilmediği müddetçe bağışlanmaz."

(Bihar-ül Envar, c.77, s.89)

Hz. Ali (a.s):"Gıybetten kaçın; zira gıybet cehennem köpeklerinin yemeğidir."

(Bihar-ül Envar, c.75, s.248)

Resul-i Ekrem (s.a.a): "Kim bir Müslüman erkeğin ve kadının gıybetini ederse, kırk gün ve gece Allah onun namaz ve orucunu kabul etmez. Gıybet ettiği kişi affederse o başka."

İmam Sadık (a.s): "Gıybet etmek, her Müslümana haramdır ve hiç şüphesiz gıybet iyilikleri yer; aynı ateş odunu yakıp kül ettiği gibi."

(Usul-i Kafi)

Resul-i Ekrem (s.a.a): "Kıyamet günü birisini Allah'ın huzuruna getirip durdururlar ve amel kitabı kendisine verilir. Baktığında görür ki yaptığı iyilikler orada yoktur. Der ki: "Ya İlahi bu benim kitabım değildir; ben yaptığım itaatleri onda göremiyorum?" Ona şöyle cevap verilir: "Senin Rabbin, ne hata yapar nede unutur; senin amelin halkın gıybetini yaptığın için yoktur." Sonra bir başkasını getirirler ona da amel kitabını verdiklerinde yapmadığı birçok iyilikleri görür; arz eder: "Ya İlahi, bu benim kitabım değildir; zira ben bu amelleri yapmamışımdır." Şöyle denir cevabında: "Filan adam senin gıybetini yaptığı için, sana onun iyilikleri verildi."

Bir başka hadiste şöyle der: "Gıybet eden kimse, tövbe ederse cennete giren en son kişi olur; ve tövbesiz ölürse cehenneme giren ilk kişi olur.

Şunu da hatırlatmak gerekir ki gıybet sadece büyüklere ait değildir. İyiyi kötüden ayırt eden ve duyduğunda rahatsız olan çocukların gıybeti de haramdır.

2- Gıybetin Anlamı:

Resul-i Ekrem (s.a.a) gıybeti şöyle açıklamaktadır: "Gıybet, mu'min kardeşleri hakkında hoşlanmadığı bir şeyi söylemektir."

(Bihar-ül Envar, c.77, s.89)

İmam Sadık (a.s) ise gıybeti şu şekil de açıklıyor: "Gıybet mu'min kardeşinin hakkında Allah-u Teala'nın üzerini örttüğü bir kusuru, başkaları yanında açıp söylemeleridir."

(Bihar-ül Envar, c.75, s.245)

Ehl-i Beyt imamlarının yedincisi İmam Musa Kazım (a.s) ise şöyle değerlendiriyor: "Bir kişinin arkasından, onda olan ve halkın bildiği bir kusuru söylerse, gıybet olmaz; ama onda olup da halkın bilmediği kusuru açıklarsa, onun gıybetini yapmış olur."

(Bihar-ül Envar, c.75, s.245)

Kısacası bir mu'minin arkasında söylenen şeyler üç kısımdan birisidir.

a)- Bazıları kesinkes gıybettir ve haramdır. O da dine göre veya insana göre kusur ve eksiklik sayılan ve başkaları tarafından bilinmeyen ve açıklandığında gıybet edilen kimseyi rahatsız eden ve ayıplama ve aşağılama niyetiyle söylenen şeylerdir. Evet bu, kesinlikle gıybettir ve kebire günahlardandır.

b)- Başkasının bilinmeyen ayıbını, onu aşağılamak ve küçültmek maksadıyla değil de başka maksatla söylemek; örneğin sohbet olsun diye veya örnek göstermek için veya bu işten rahatsızlığını belirtmek için vb. bir sebeple söylemek. Bu kısmın kötülüğü, birinci kısım kadar olmasa da yine de haramdır ve bu maksatlarla da olsa mu'minin kusurlarının söylenmemesi gerekir.

c)- Başkasının bilinen bir ayıbını başkaları yanında söylemek; bu da birkaç türlüdür: Eğer o adamı kötülemek ve kınama maksadıyla söylerse, bu da gıybet sayılmasa dahi haramdır. Zira bunu yapmak mu'mine eziyet ve hakaret unvanı altına girer ve kesinlikle haramdır.

Eğer bilinen bir şeyi söyler ve kötüleme ve hakaret etme maksadı taşımaz ama onun söylenmesi kendiliğinden o kişinin ayıplanmasına vesile olursa, bu da gıybet olmasa dahi haramdır. Zira başkalarına kötü lakap takma ünvanı altına girer ve Kur'an'da neyh edilmiştir. Ama eğer bilinen bir şeyi söyler, kötüleme maksadı olmaz, kendiliğinden de onun ayıplanması ve aşağılanmasına yol açmazsa, o zaman söylenmesinde zahiren sakınca yoktur. Ama yine de ihtiyaten bunu da söylememek iyidir.

3- Gıybetin Çeşitli Türleri:

Gıybet çeşitli şekillerde gerçekleşebilir:

a)- İnsanın bedeni ile ilgili kusurları söylemek: Mesela kör, şaşı, kel, siyah, sarı, kısa, uzun gibi

lakaplar ki adam duyduğunda rahatsız olursa söylenmesi gıybet ve haramdır.

b)- İnsanın soyu sopuyla ilgili kusurları söylemek: Mesela falan adamın babası kötü bir ailedendir vb. şeyleri söylemek haramdır ve gıybettir.

c)- Ahlakıyla ilgili kusurları söylemek: Filan adam kötü ahlaklıdır, korkaktır, riyakardır vb. gibi..

d)- Dini ile ilgili kusurları söylemek: Filan adam yalancıdır, zekat vermiyor, namaza önem vermiyor vb. şeyleri söylemek.

e)- Dünyası ile ilgili kusurları söylemek: Filan adam edepsizdir, çok gevezedir, boğazına düşkündür, çok uyuyor, hak bilmez birisidir vb. şeyler gibi..

f)- Veya ona ait olan herhangi bir kusuru söylemek: Elbisesi kirlidir, eskidir, uzundur, kısadır, şöyledir, böyledir. Elbette bunlardan hangisi daha büyük olursa günahı, vebali de daha büyük olur.

Şunu da hatırlatmak gerekir ki gıybet, birisinin ayıbını başkasına söylemektir ve bildirmektir. Bu, bazen sözle, bazen fiille, bazen işaretle yada yazıyla gerçekleşebilir. Yani önemli olan birisinin kusurunu açıklamak, hangi vesileyle olursa olsun haram ve gıybettir.

Hatırlatılması gereken bir başka husus ise karşı tarafın gıybet edilen kimseyi tanıyacak şekilde ondan bahsetmesi haramdır. Ama tanınmayacak şekilde bahsetmek sakıncasızdır. Sınırlı şahıslardan da bahsetmek haramdır. Mesela filan adamın çocuklarından birisi şöyle böyledir; bütün çocuklar zan altında kaldıkları için haramdır.

Eğer sayıları geniş bir kitle arasına katarak bahsederse sakıncasızdır. Mesela Kırıkkalelilerden birisi şöyle yapıyordu, bunun sakıncası yoktur. Yine eğer büyük bir topluluğun hepsini kötüler ve suçlarsa bu da haramdır. Mesela Ankaralılar şöyledir, Iğdırlılar böyledir şeklinde söylerse haramdır ve bütün o şehrin gıybetini etmiş olur. Veya filan şehrin çoğu böyledir derse de bu da ihtiyaten haramdır.

4- Gıybete yol açan sebepler:

1- Gazap ve öfke: Bazen birisine olan gazap ve öfkemiz, bizi onun ayıplarını ortaya çıkarmaya itebilir.

2- Kin beslemek: Bazen önceden olan kinimiz birisinin gıybetini yapmamıza, onu kötülememize yol açabilir.

3- Haset ve çekemezlik: Bazen de bu kötü huy insanın gıybet etmesini ve haset ettiği kimsenin kusurlarını açığa çıkarmaya ve böylece hasedini dindirmeye çalışmasına vesile olur.

4- Kibir ve üstünlük taslamak: Çoğu kişiler kendilerini üstün göstermek için başkalarını kötülemeye ve kusurlarını ortaya çıkarmaya çalışır.

5- Acıma duygusu: Bazen de şeytan bu yoldan insanları kandırır ve ona acıdığı için ve yaptığı

kötülükten duyduğu üzüntüyü bildirmek için, onun yaptığını başkasına anlatır.

6- Kendini temize çıkarmak: Bazen kendisini temize çıkarmak için kötü ameli başkasına isnat eder ve böylece kendisini o amelden ve suçtan kurtarmaya çalışır. Bu da günahtır hatta o adam yapmış olsa dahi; o sadece kendisinden o kötülüğü nefyetme hakkına sabittir. Yani ben yapmamışımdır diyebilir, ama başkasına isnad edemez.

5- Gıybet Edenler Karşısında Vazifemiz:

Gıybet edenler karşısında ilk vazifemiz uygun bir dille gıybet edeni emr-i bil-maruf ve nehyi anil-münker etmek ve o ameli yapmaktan sakındırmaktır. Sonra da gıybeti yapılan kimseyi savunmak ve ona isnad edilen şeyi reddetmek ve onu bu isnattan tenzih etmek ve ona yardımcı olmaktır. Eğer bunu yapamazsa ve gıybet edeni yaptığı işten vazgeçiremezse, o meclisten kalkmalı ve orayı terk etmelidir. Yoksa eğer oturup dinler ve söylenenlerden hoşlanırsa veya en azından itiraz etmezse, o da gıybet günahına ortak olmuş olur. Bu konuda aşağıdaki hadislere dikkatinizi çekmek istiyoruz:

Hz. Ali (a.s): "Gıybeti dinleyen kimse, gıybet eden gibidir."

(Mizan-ül Hikme, c.7, s.352)

İmam Zeyn-ül Abidin (a.s) şöyle buyuruyor: "Kulağın senin üzerindeki hakkı, onu gıybet ve helal olmayan şeyleri dinlemekten uzak tutmaktır."

Resul-i Ekrem (s.a.a): "Müslüman kardeşi yanında gıybet edilip de ona yardım edebileceği halde (onun gıybetini önleyebileceği halde) ona yardımcı olmayan kimseyi, Allah dünya ve ahiretde yardımsız bırakır."

Yine Efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmaktadır: "Kim bir mecliste kardeşine duyduğu bir gıybeti reddederek ona iyilikte bulunursa, Allah-u Teala dünya ve ahiret hayatında bin kötülük kapısını ondan reddeder (uzaklaştırır)."

Yine şöyle buyurduğu rivayet ediliyor: "Kim mu'min kardeşi hakkında yapılan gıybet konusunda, kardeşinin haysiyetini savunursa, onu cehennem ateşinden kurtarmak Allah'ın üzerine bir hak olur."

(Mizan-ül Hikme, c.7, s.353)

Bazı rivayetlerden de anlaşıldığına göre mu'min kardeşini savunabilecek durumda olan ve onun hakkında yapılan gıybeti önleme imkanına sahip olan birisi, bunu yapmazsa günahı gıybet edenden yetmiş kat daha fazladır.

Belki de sebebi şudur ki gıybeti dinleyen olamazsa veya önlenirse gıybet eden de bir daha gıybet etmeye cesaret edemez. Ama gıybeti dinlemek, ona itirazda bulunmamak insanları bu

günaha daha fazla cüretkar kılıyor.

Hatırlatılması gereken bir başka husus ise şudur ki, bir başka insan bir başkasının arkasından gıybet edip çekiştirir, ama yüzüne gelip onu methedip yağcılık yaparsa, böyle birisinin günahı başkasınınkinin iki katıdır. Zira bu bir nifaktır ve hadislerde iki dilli, bizim aramızda ise iki yüzlü olarak tarif edilir.

Bir hadiste şöyle deniyor: "Kıyamet günü iki dilli insan ateşten iki dile sahip olduğu halde mahşere gelir."

(Mekasip kitabı, Gıybet Babı)

Görüldüğü gibi gıybetin çeşitli durumları onun vebalinin de artmasına veya azalmasına vesile olur. Zaman ve mekanlar da gıybetin ve günahların vebalini etkiler. Mesela Ramazan ayında yapılan bir gıybet ile başka zamanda yapılan bir gıybet aynı değildir. Mesela bir camide yapılan gıybet ve günahla başka yerde yapılan aynı değildir. Mu'minin de derecesine göre gıybetlerinde vebali değişebilir.

6- Gıybetin Tövbesi ve Keffareti:

Evet gıybet büyük günahlardan olduğu için, Allah etmesin bu günaha mübtela olursa, hemen pişman olup tövbe etmesi ve bir daha tekrarlamamaya karar alması, kalbiyle birlikte dille de Allah'tan mağfiret dilemesi farzdır. Sonra da mümkün mertebe gıybet ettiği kimseden helallik almalı ve onu kendinden razı etmelidir. Eğer gıybet ettiği kişi ölmüşse veya ona bir türlü ulaşamıyorsa yahut gıybet konusundan haberdar değildir ve kendisine söylendiği vakit buna daha çok rahatsız olacaksa, helallik almanın yerine onun hakkında dua ve istiğfar etmeli ve onun hakkında iyilikte bulunmalıdır. Bu konuda da bir çok hadisler nakledilmiştir ki sözün fazla uzamaması için onlardan vazgeçiyoruz.

Gıybeti edilen kişinin helal etmesi iyidir; zira bu vesileyle sevaba ulaşır ve başkalarının da onu bağışlamasına vesile olur. Eğer Allah'ın mağfiretini bekliyorsak bizim de başkalarını affetmemiz gerekir.

Şu noktayı da bilmemiz gerekir ki gıybet etmemekle insan, şer'i vazifesini yapıp kendisini büyük bir vebalden kurtardığı gibi Allah katında da büyük sevaplara nail olur.

Resul-i Ekrem'den şöyle rivayet edilmiştir: "Gıybet etmeyi terk etmek, Allah (Azze ve Celle) katında on bin rekat sünnet namaz kılmaktan daha sevimlidir."

7- Gıybetin Caiz Olduğu Yerler:

Gıybetin bazı yerlerde caiz olduğuna hükmedilmiştir ki aşağıda kısaca bunlara değinmeye çalışacağız:

1- Günahı açık bir şekilde insanların gözü önünde yapan kimsenin gıybeti caizdir. Mesela halkın gözü önünde şarap kadehi kaldıran, çekinmeden içen birisi gibi.

Burada bazı alimler sadece açıkta yaptığı o günahı söylemek caizdir. Ama gizlide yaptığı günahlar varsa onları açığa çıkarmak caiz değildir, diyorlar. En azından ihtiyat gereği o günahları söylememek iyidir. Bir de günah yapan kimse yaptığı günahın günahlığını kabul ederse, caizdir; ama eğer bazı mazeretler öne sürüyorsa, örneğin Ramazan günü orucunu yiyor, ama hasta olduğunu ve yolcu olduğunu iddia ediyorsa, buu tür durumlarda da ihtiyaten gıybet etmemek gerekir.

2- Kendisine haksızlık ve zulüm yapan birisi olur ve kendisi hiçbir yolla onun zulüm ve haksızlığını önleyemiyorsa, eğer bunu önleyebilecek başka birisi varsa, o zaman onun yaptığı zulmü başkasına şikayet edip ondan yardım dileyebilir.

Allah-u Teala Nisa suresinin 148. ayetinde şöyle buyuruyor: "Allah kötü sözün açıkça söylenmesini sevmez; zulme uğrayanlar hariç ..."

3- Eğer bir insan ticaret yapacağı veya evlilik bağı kuracağı birisi hakkında insanla istişare ederse, gerçeği söylemediği taktirde önemli fesat ve kötülüğün veya zararın meydana geleceğinden korkarsa, o zaman doğruyu söyleyebilir. Elbette eğer kusurunu söylemeden onu bu işten vazgeçirebilirse öyle yapmalıdır; ama eğer başka bir yolla unu bu işten vazgeçiremezse, o zaman doğruyu söyleyebilir. Şunu da dikkate almak lazımdır ki, eğer o mu'minin haysiyetinin zedelenmesi, o adama değecek zarardan daha önemli olursa, o zaman doğruyu söylememesi gerekir..

4- Allah'ın dininde bid'at koyan ve yanlışlarıyla insanları saptıran kimseye insanlar kanmasın diye onun gıybetinin yapılması caizdir.

5- Yalan bir hadis uydurup Peygamber'e isnad eden kimselerin gıybeti caizdir ki insanlar ona kanmasınlar. Yine yalan yere birisinin aleyhine şahitlik yaparsa, onun yalanını ortaya çıkarmak caizdir.

6- Eğer birisi bir lakapla meşhur olmuş ve onu söylemeden tanımıyorlar veya karıştırıyorlarsa, iki şartla bu lakabı söylemek caizdir: Birincisi onu aşağılamak niyetiyle söylemezse, ikincisi o adam o lakabın söylenmesinden rahatsız olmuyorsa, söylemenin sakıncası yoktur. Ama eğer rahatsız oluyorsa onunla onu tanıtmak caiz değildir.

7- Eğer yalan yere bir soya kendisini isnat ederse, mesela yalan yere seyit olduğunu iddia ederse, yalanını bilen kimse bunu başkalarına söyleyebilir. Zira neseblerin karışmaması önemlidir.

8- Kısacası eğer bir yerde doğruyu söylemek bir mu'minin haysiyetini korumaktan daha önemli olursa, o zaman doğruyu söylemek caizdir. Mesela bir haksızlığın yapıldığı bir yerde, doğruyu

bilen kimsenin şahitlik yapıp hakkı ezilen kimseye yardımcı olması gibi.
Ya Rabbi, bütün günahlardan korunmada eğer sen bize yardımcı olmazsan, biz bundan aciziz. Bütün enbiya ve evliya hürmetine lütuf ve yardımlarını bizden esirgeme. Amin!

GIYBET

Gıybetin büyük günahlardan olduğunda hiçbir şüphe yoktur; muhtelif hadislerde bu günahı yapanlara azap vaadi verilmiştir. Ve birçok hadis ve ayetlerdeki açıklamalardan bu günahın ne kadar kötü bir günah olduğu ortaya çıkmaktadır. Biz Kur'an ve hadis-i şeriflerden istifade ederek bu konuyu şu başlıklar altında işlemeye çalışacağız:

1- Gıybetin önemi ve ne kadar büyük günah olduğu,
3- Gıybetin çeşitli türleri,
4- Gıybete yol açan sebepler,
5- Gıybet edenlerin karşısındaki vazifemiz
6- Gıybetin tövbesi ve kefareti,
7- Gıybetin caiz olduğu yerler.

1- Gıybetin Önemi ve Büyüklüğü:

Allah-u Teala Nur suresinin 19. Ayetinde şöyle buyuruyor: "İman edenler içinde çirkin utanmazlıkların yaygınlaşmasından hoşlananlara dünyada da ahirette de azap vardır."
Bu ayetin tefsirinde İmam Sadık (a.s) şöyle buyuruyor: "Bir mu'min için kulaklarının duyduğunu, gözlerinin gördüğünü başkalarına söyleyen kişi, Allah-u Teala haklarında şöyle buyurduğu kimselerdendir: "İman edenler içinde çirkin utanmazlıkların yaygınlaşmasından hoşlananlara dünyada da ahirette de azap vardır."
Görüldüğü gibi bir mu'minin kötülüklerinin yayılmasından hoşlanan, yani buna vesile olan veya vesile olan kimselerden hoşlanan adamlara Allah azap vaadi vermiştir. İşte gıybet de bunlardan birisidir.

Yine Hak Teala Hucurat suresinin 12. Ayetinde şöyle buyuruyor: "Ey İman edenler bazınız bazınızın arkasından çekiştirmesin, gıybet etmesin; sizden biriniz ölmüş kardeşinin etini yemeyi sever mi? İşte bundan iğrendiniz. O halde Allah'tan korkun..."
Bu ayeti kerimede Allah-u Teala bir mu'minin arkasından gıybet etmeyi onun ölü olduğu halde etini yemesine benzetmektedir.

Resul-i Ekrem (s.a.a)'den nakledildiğine göre o hazret şöyle buyuruyor: "Miraç gecesinde bir gurubu cehennem ateşinde mundar ve leş yedikleri halde gördüm. Cebrail'e "Bunlar kimlerdir?" diye sordum; o da "Bunlar dünyada halkın etini yiyen, yani gıybet eden kimselerdir." diye cevap

verdi."

(Müstedrek-ül Vesail, Hac Kitabı, bab: 132)

Evet insanların dünyada yaptıkları ameller kıyamet günü karşılarına çıkacak ve ona uygun bir şekilde cezalandırılacaklardır.

Kur'an-ı Kerim'in bu benzetmelerinde bazı nükteler vardır ki onlara da değinmekte fayda vardır. Bir ölü kendisini savunamadığı gibi gıybet edilen kimsede hazır bulunamadığı için kendisini savunamayıp mağdur durumda kalıyor. Ölü birisinin eti kesildiğinde yeri dolduramadığı gibi gıybet edilen kişinin kaybolan haysiyet ve şerefinin yerinin dolması da gayri mümkün veya çok zordur. Bir mundarın eti kesilip organları söküldüğünde, kokusu etrafı sardığı gibi gıybet vesilesiyle de kötülükler, düşmanlıklar, kinler ve günahlar her tarafa yayılır ve kimsede huzur kalmaz; kimsede samimiyet kalmaz. Mundar ve leş eti insanları hastalandırabildiği gibi gıybet de insanın ruhunda ve toplumda nice rahatsızlıklar ve hastalıklar meydana getirir.

Muhtelif senetlerle sevgili Peygamber'imizden (s.a.a) şöyle rivayet edilmiştir: "Gıybet, zinadan daha şiddetlidir. Nasıl olur diye sorulduğunda şöyle buyurdu: "Zira adam zina ederse, sonra da tövbe ederse, Allah onu affeder. Ama gıybet eden kimse, gıybet edilen kimse tarafından affedilmediği müddetçe bağışlanmaz."

(Bihar-ül Envar, c.77, s.89)

Hz. Ali (a.s):"Gıybetten kaçın; zira gıybet cehennem köpeklerinin yemeğidir."

(Bihar-ül Envar, c.75, s.248)

Resul-i Ekrem (s.a.a): "Kim bir Müslüman erkeğin ve kadının gıybetini ederse, kırk gün ve gece Allah onun namaz ve orucunu kabul etmez. Gıybet ettiği kişi affederse o başka."

İmam Sadık (a.s): "Gıybet etmek, her Müslümana haramdır ve hiç şüphesiz gıybet iyilikleri yer; aynı ateş odunu yakıp kül ettiği gibi."

(Usul-i Kafi)

Resul-i Ekrem (s.a.a): "Kıyamet günü birisini Allah'ın huzuruna getirip durdururlar ve amel kitabı kendisine verilir. Baktığında görür ki yaptığı iyilikler orada yoktur. Der ki: "Ya İlahi bu benim kitabım değildir; ben yaptığım itaatleri onda göremiyorum?" Ona şöyle cevap verilir: "Senin Rabbin, ne hata yapar nede unutur; senin amelin halkın gıybetini yaptığın için yoktur." Sonra bir başkasını getirirler ona da amel kitabını verdiklerinde yapmadığı birçok iyilikleri görür; arz eder: "Ya İlahi, bu benim kitabım değildir; zira ben bu amelleri yapmamışımdır." Şöyle denir cevabında: "Filan adam senin gıybetini yaptığı için, sana onun iyilikleri verildi."

Bir başka hadiste şöyle der: "Gıybet eden kimse, tövbe ederse cennete giren en son kişi olur; ve tövbesiz ölürse cehenneme giren ilk kişi olur.

Şunu da hatırlatmak gerekir ki gıybet sadece büyüklere ait değildir. İyiyi kötüden ayırt eden ve

duyduğunda rahatsız olan çocukların gıybeti de haramdır.

2- Gıybetin Anlamı:

Resul-i Ekrem (s.a.a) gıybeti şöyle açıklamaktadır: "Gıybet, mu'min kardeşleri hakkında hoşlanmadığı bir şeyi söylemektir."

(Bihar-ül Envar, c.77, s.89)

İmam Sadık (a.s) ise gıybeti şu şekil de açıklıyor: "Gıybet mu'min kardeşinin hakkında Allah-u Teala'nın üzerini örttüğü bir kusuru, başkaları yanında açıp söylemeleridir."

(Bihar-ül Envar, c.75, s.245)

Ehl-i Beyt imamlarının yedincisi İmam Musa Kazım (a.s) ise şöyle değerlendiriyor: "Bir kişinin arkasından, onda olan ve halkın bildiği bir kusuru söylerse, gıybet olmaz; ama onda olup da halkın bilmediği kusuru açıklarsa, onun gıybetini yapmış olur."

(Bihar-ül Envar, c.75, s.245)

Kısacası bir mu'minin arkasında söylenen şeyler üç kısımdan birisidir.

a)- Bazıları kesinkes gıybettir ve haramdır. O da dine göre veya insana göre kusur ve eksiklik sayılan ve başkaları tarafından bilinmeyen ve açıklandığında gıybet edilen kimseyi rahatsız eden ve ayıplama ve aşağılama niyetiyle söylenen şeylerdir. Evet bu, kesinlikle gıybettir ve kebire günahlardandır.

b)- Başkasının bilinmeyen ayıbını, onu aşağılamak ve küçültmek maksadıyla değil de başka maksatla söylemek; örneğin sohbet olsun diye veya örnek göstermek için veya bu işten rahatsızlığını belirtmek için vb. bir sebeple söylemek. Bu kısmın kötülüğü, birinci kısım kadar olmasa da yine de haramdır ve bu maksatlarla da olsa mu'minin kusurlarının söylenmemesi gerekir.

c)- Başkasının bilinen bir ayıbını başkaları yanında söylemek; bu da birkaç türlüdür: Eğer o adamı kötülemek ve kınama maksadıyla söylerse, bu da gıybet sayılmasa dahi haramdır. Zira bunu yapmak mu'mine eziyet ve hakaret unvanı altına girer ve kesinlikle haramdır.

Eğer bilinen bir şeyi söyler ve kötüleme ve hakaret etme maksadı taşımaz ama onun söylenmesi kendiliğinden o kişinin ayıplanmasına vesile olursa, bu da gıybet olmasa dahi haramdır. Zira başkalarına kötü lakap takma ünvanı altına girer ve Kur'an'da neyh edilmiştir. Ama eğer bilinen bir şeyi söyler, kötüleme maksadı olmaz, kendiliğinden de onun ayıplanması ve aşağılanmasına yol açmazsa, o zaman söylenmesinde zahiren sakınca yoktur. Ama yine de ihtiyaten bunu da söylememek iyidir.

3- Gıybetin Çeşitli Türleri:

Gıybet çeşitli şekillerde gerçekleşebilir:

a)- İnsanın bedeni ile ilgili kusurları söylemek: Mesela kör, şaşı, kel, siyah, sarı, kısa, uzun gibi lakaplar ki adam duyduğunda rahatsız olursa söylenmesi gıybet ve haramdır.

b)- İnsanın soyu sopuyla ilgili kusurları söylemek: Mesela falan adamın babası kötü bir ailedendir vb. şeyleri söylemek haramdır ve gıybettir.

c)- Ahlakıyla ilgili kusurları söylemek: Filan adam kötü ahlaklıdır, korkaktır, riyakardır vb. gibi..

d)- Dini ile ilgili kusurları söylemek: Filan adam yalancıdır, zekat vermiyor, namaza önem vermiyor vb. şeyleri söylemek.

e)- Dünyası ile ilgili kusurları söylemek: Filan adam edepsizdir, çok gevezedir, boğazına düşkündür, çok uyuyor, hak bilmez birisidir vb. şeyler gibi..

f)- Veya ona ait olan herhangi bir kusuru söylemek: Elbisesi kirlidir, eskidir, uzundur, kısadır, şöyledir, böyledir. Elbette bunlardan hangisi daha büyük olursa günahı, vebali de daha büyük olur.

Şunu da hatırlatmak gerekir ki gıybet, birisinin ayıbını başkasına söylemektir ve bildirmektir. Bu, bazen sözle, bazen fiille, bazen işaretle yada yazıyla gerçekleşebilir. Yani önemli olan birisinin kusurunu açıklamak, hangi vesileyle olursa olsun haram ve gıybettir.

Hatırlatılması gereken bir başka husus ise karşı tarafın gıybet edilen kimseyi tanıyacak şekilde ondan bahsetmesi haramdır. Ama tanınmayacak şekilde bahsetmek sakıncasızdır. Sınırlı şahıslardan da bahsetmek haramdır. Mesela filan adamın çocuklarından birisi şöyle böyledir; bütün çocuklar zan altında kaldıkları için haramdır.

Eğer sayıları geniş bir kitle arasına katarak bahsederse sakıncasızdır. Mesela Kırıkkalelilerden birisi şöyle yapıyordu, bunun sakıncası yoktur. Yine eğer büyük bir topluluğun hepsini kötüler ve suçlarsa bu da haramdır. Mesela Ankaralılar şöyledir, Iğdırlılar böyledir şeklinde söylerse haramdır ve bütün o şehrin gıybetini etmiş olur. Veya filan şehrin çoğu böyledir derse de bu da ihtiyaten haramdır.

4- Gıybete yol açan sebepler:

1- Gazap ve öfke: Bazen birisine olan gazap ve öfkemiz, bizi onun ayıplarını ortaya çıkarmaya itebilir.

2- Kin beslemek: Bazen önceden olan kinimiz birisinin gıybetini yapmamıza, onu kötülememize yol açabilir.

3- Haset ve çekemezlik: Bazen de bu kötü huy insanın gıybet etmesini ve haset ettiği kimsenin kusurlarını açığa çıkarmaya ve böylece hasedini dindirmeye çalışmasına vesile olur.

4- Kibir ve üstünlük taslamak: Çoğu kişiler kendilerini üstün göstermek için başkalarını

kötülemeye ve kusurlarını ortaya çıkarmaya çalışır.

5- Acıma duygusu: Bazen de şeytan bu yoldan insanları kandırır ve ona acıdığı için ve yaptığı kötülükten duyduğu üzüntüyü bildirmek için, onun yaptığını başkasına anlatır.

6- Kendini temize çıkarmak: Bazen kendisini temize çıkarmak için kötü ameli başkasına isnat eder ve böylece kendisini o amelden ve suçtan kurtarmaya çalışır. Bu da günahtır hatta o adam yapmış olsa dahi; o sadece kendisinden o kötülüğü nefyetme hakkına sabittir. Yani ben yapmamışımdır diyebilir, ama başkasına isnad edemez.

5- Gıybet Edenler Karşısında Vazifemiz:

Gıybet edenler karşısında ilk vazifemiz uygun bir dille gıybet edeni emr-i bil-maruf ve nehyi anil-münker etmek ve o ameli yapmaktan sakındırmaktır. Sonra da gıybeti yapılan kimseyi savunmak ve ona isnad edilen şeyi reddetmek ve onu bu isnattan tenzih etmek ve ona yardımcı olmaktır. Eğer bunu yapamazsa ve gıybet edeni yaptığı işten vazgeçiremezse, o meclisten kalkmalı ve orayı terk etmelidir. Yoksa eğer oturup dinler ve söylenenlerden hoşlanırsa veya en azından itiraz etmezse, o da gıybet günahına ortak olmuş olur. Bu konuda aşağıdaki hadislere dikkatinizi çekmek istiyoruz:

Hz. Ali (a.s): "Gıybeti dinleyen kimse, gıybet eden gibidir."

(Mizan-ül Hikme, c.7, s.352)

İmam Zeyn-ül Abidin (a.s) şöyle buyuruyor: "Kulağın senin üzerindeki hakkı, onu gıybet ve helal olmayan şeyleri dinlemekten uzak tutmaktır."

Resul-i Ekrem (s.a.a): "Müslüman kardeşi yanında gıybet edilip de ona yardım edebileceği halde (onun gıybetini önleyebileceği halde) ona yardımcı olmayan kimseyi, Allah dünya ve ahiretde yardımsız bırakır."

Yine Efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmaktadır: "Kim bir mecliste kardeşine duyduğu bir gıybeti reddederek ona iyilikte bulunursa, Allah-u Teala dünya ve ahiret hayatında bin kötülük kapısını ondan reddeder (uzaklaştırır)."

Yine şöyle buyurduğu rivayet ediliyor: "Kim mu'min kardeşi hakkında yapılan gıybet konusunda, kardeşinin haysiyetini savunursa, onu cehennem ateşinden kurtarmak Allah'ın üzerine bir hak olur."

(Mizan-ül Hikme, c.7, s.353)

Bazı rivayetlerden de anlaşıldığına göre mu'min kardeşini savunabilecek durumda olan ve onun hakkında yapılan gıybeti önleme imkanına sahip olan birisi, bunu yapmazsa günahı gıybet edenden yetmiş kat daha fazladır.

Belki de sebebi şudur ki gıybeti dinleyen olamazsa veya önlenirse gıybet eden de bir daha gıybet etmeye cesaret edemez. Ama gıybeti dinlemek, ona itirazda bulunmamak insanları bu günaha daha fazla cüretkar kılıyor.

Hatırlatılması gereken bir başka husus ise şudur ki, bir başka insan bir başkasının arkasından gıybet edip çekiştirir, ama yüzüne gelip onu methedip yağcılık yaparsa, böyle birisinin günahı başkasınınkinin iki katıdır. Zira bu bir nifaktır ve hadislerde iki dilli, bizim aramızda ise iki yüzlü olarak tarif edilir.

Bir hadiste şöyle deniyor: "Kıyamet günü iki dilli insan ateşten iki dile sahip olduğu halde mahşere gelir."

(Mekasip kitabı, Gıybet Babı)

Görüldüğü gibi gıybetin çeşitli durumları onun vebalinin de artmasına veya azalmasına vesile olur. Zaman ve mekanlar da gıybetin ve günahların vebalini etkiler. Mesela Ramazan ayında yapılan bir gıybet ile başka zamanda yapılan bir gıybet aynı değildir. Mesela bir camide yapılan gıybet ve günahla başka yerde yapılan aynı değildir. Mu'minin de derecesine göre gıybetlerinde vebali değişebilir.

6- Gıybetin Tövbesi ve Keffareti:

Evet gıybet büyük günahlardan olduğu için, Allah etmesin bu günaha mübtela olursa, hemen pişman olup tövbe etmesi ve bir daha tekrarlamamaya karar alması, kalbiyle birlikte dille de Allah'tan mağfiret dilemesi farzdır. Sonra da mümkün mertebe gıybet ettiği kimseden helallik almalı ve onu kendinden razı etmelidir. Eğer gıybet ettiği kişi ölmüşse veya ona bir türlü ulaşamıyorsa yahut gıybet konusundan haberdar değildir ve kendisine söylendiği vakit buna daha çok rahatsız olacaksa, helallik almanın yerine onun hakkında dua ve istiğfar etmeli ve onun hakkında iyilikte bulunmalıdır. Bu konuda da bir çok hadisler nakledilmiştir ki sözün fazla uzamaması için onlardan vazgeçiyoruz.

Gıybeti edilen kişinin helal etmesi iyidir; zira bu vesileyle sevaba ulaşır ve başkalarının da onu bağışlamasına vesile olur. Eğer Allah'ın mağfiretini bekliyorsak bizim de başkalarını affetmemiz gerekir.

Şu noktayı da bilmemiz gerekir ki gıybet etmemekle insan, şer'i vazifesini yapıp kendisini büyük bir vebalden kurtardığı gibi Allah katında da büyük sevaplara nail olur.

Resul-i Ekrem'den şöyle rivayet edilmiştir: "Gıybet etmeyi terk etmek, Allah (Azze ve Celle) katında on bin rekat sünnet namaz kılmaktan daha sevimlidir."

7- Gıybetin Caiz Olduğu Yerler:

Gıybetin bazı yerlerde caiz olduğuna hükmedilmiştir ki aşağıda kısaca bunlara değinmeye çalışacağız:

1- Günahı açık bir şekilde insanların gözü önünde yapan kimsenin gıybeti caizdir. Mesela halkın gözü önünde şarap kadehi kaldıran, çekinmeden içen birisi gibi.

Burada bazı alimler sadece açıkta yaptığı o günahı söylemek caizdir. Ama gizlide yaptığı günahlar varsa onları açığa çıkarmak caiz değildir, diyorlar. En azından ihtiyat gereği o günahları söylememek iyidir. Bir de günah yapan kimse yaptığı günahın günahlığını kabul ederse, caizdir; ama eğer bazı mazeretler öne sürüyorsa, örneğin Ramazan günü orucunu yiyor, ama hasta olduğunu ve yolcu olduğunu iddia ediyorsa, buu tür durumlarda da ihtiyaten gıybet etmemek gerekir.

2- Kendisine haksızlık ve zulüm yapan birisi olur ve kendisi hiçbir yolla onun zulüm ve haksızlığını önleyemiyorsa, eğer bunu önleyebilecek başka birisi varsa, o zaman onun yaptığı zulmü başkasına şikayet edip ondan yardım dileyebilir.

Allah-u Teala Nisa suresinin 148. ayetinde şöyle buyuruyor: "Allah kötü sözün açıkça söylenmesini sevmez; zulme uğrayanlar hariç ..."

3- Eğer bir insan ticaret yapacağı veya evlilik bağı kuracağı birisi hakkında insanla istişare ederse, gerçeği söylemediği taktirde önemli fesat ve kötülüğün veya zararın meydana geleceğinden korkarsa, o zaman doğruyu söyleyebilir. Elbette eğer kusurunu söylemeden onu bu işten vazgeçirebilirse öyle yapmalıdır; ama eğer başka bir yolla unu bu işten vazgeçiremezse, o zaman doğruyu söyleyebilir. Şunu da dikkate almak lazımdır ki, eğer o mu'minin haysiyetinin zedelenmesi, o adama değecek zarardan daha önemli olursa, o zaman doğruyu söylememesi gerekir..

4- Allah'ın dininde bid'at koyan ve yanlışlarıyla insanları saptıran kimseye insanlar kanmasın diye onun gıybetinin yapılması caizdir.

5- Yalan bir hadis uydurup Peygamber'e isnad eden kimselerin gıybeti caizdir ki insanlar ona kanmasınlar. Yine yalan yere birisinin aleyhine şahitlik yaparsa, onun yalanını ortaya çıkarmak caizdir.

6- Eğer birisi bir lakapla meşhur olmuş ve onu söylemeden tanımıyorlar veya karıştırıyorlarsa, iki şartla bu lakabı söylemek caizdir: Birincisi onu aşağılamak niyetiyle söylemezse, ikincisi o adam o lakabın söylenmesinden rahatsız olmuyorsa, söylemenin sakıncası yoktur. Ama eğer rahatsız oluyorsa onunla onu tanıtmak caiz değildir.

7- Eğer yalan yere bir soya kendisini isnat ederse, mesela yalan yere seyit olduğunu iddia ederse, yalanını bilen kimse bunu başkalarına söyleyebilir. Zira neseblerin karışmaması önemlidir.

8- Kısacası eğer bir yerde doğruyu söylemek bir mu'minin haysiyetini korumaktan daha önemli olursa, o zaman doğruyu söylemek caizdir. Mesela bir haksızlığın yapıldığı bir yerde, doğruyu bilen kimsenin şahitlik yapıp hakkı ezilen kimseye yardımcı olması gibi.

Ya Rabbi, bütün günahlardan korunmada eğer sen bize yardımcı olmazsan, biz bundan aciziz. Bütün enbiya ve evliya hürmetine lütuf ve yardımlarını bizden esirgeme. Amin!